

volna helyénvaló továbbra is fenntartani az olyan színek és jelvények használatára vonatkozó rendőri tilalmat, amelyek az egyes nemzetiségek néprajzi jellegének feltüntetését célozzák, feltéve természetesen, hogy azok használata mellett jelentőségéhez méltó módon és helyen kifejezésre jut a magyar állameszme elismerése és tisztelete is.

Ebből a hazafias viselkedésből kiindulva, kijelentem, hogy a magyar államban élő nemzetiségek a történelem és népszokásaik alapján tényleg kialakult nemzetiségi színeket, amennyiben azok valamely idegen állam jelvényeivel nem azonosak, nyilvános helyeken és alkalmakkor [akadálytalanul használhatják, ha ugyanott és ugyanakkor]² a magyar nemzeti színeket legalábbis egyenlő mértékben szintén alkalmazzák.

Az ellenkező korábbi rendelkezések hatályukat veszítik.

Amnesztia

A király a magyar nemzet egész egyetemének a háború kitörésekor társadalmi és nemzetiségi különbség nélkül tanúsított hűséges és áldozatkész magatartása által indítva, utasította az igazságügyminisztert, hogy a királysértési és más politikai természetű büntetendő cselekmények miatt elítéltek megkegyelmezése és a folyamatba tett perek megszüntetése tárgyában tegyen előterjesztést. Az előterjesztés legközelebb őfelsége legmagasabb elhatározása alá lesz bocsátható. Már most fel vagyunk hatalmazva annak megállapítására, hogy őfelsége legkegyelmesebb elhatározásához képest ez a kegyelmi tény ki fog terjedni a királysértési ügyekre, a képviselőház 1910. évi március 21-iki ülésében a kormány tagjai ellenkövetett bűncselekményekre,³ valamint a nemzetiségi és osztályharccal kapcsolatos bűnökre is.

2

1914 nov. 9

Bécsi lapvélemények gr. Tisza István miniszterelnöknek Meĵianu érsekhez intézett leveléről¹

Gróf Tisza Istvánnak Meĵianu érsekhez írt levele volt a mai nap politikai szenzációja. Konzekvenciáiban szinte kiszámíthatatlan jelentőségűnek tartják e levél hatását, mely levélben — mint ismeretes — a miniszterelnök jelentős engedményeket ajánl föl a nemzetiségeknek. „Háttérbe szorul minden ellentét, elnémul minden súrlódás” — írja Tisza, és kétségtelen, hogy a miniszterelnök békepolitikájának nem lesz ellenzője. De gróf Tisza István levelét nagyjelentőségűnek ítélik Bécsben is. Íme néhány osztrák lap véleménye:

A *Neue Freie Presse* kommentárral kíséri gróf Tisza István miniszterelnök és Meĵianu nagy-szebeni görögkeleti román metropolita levélváltását és a következőket írja: A világtörténelmi események forrataga, melybe a monarchia került, hatalmas próbája a birodalom belső szilárdságának. A monarchia ellenségeinek számításai, melyeket a nemzetiségi viszálykodásokból levont korai konklúziókra alapítottak, hiú számításoknak bizonyultak. A monarchia népei mint egyetlen ember szálltak szembe az orosz ellenséggel, amely a monarchiát megalázni akarta. A román katonák vitéz, odaadó magatartása, melyet a csatatereken tanúsítanak, mutatta, hogy a román nemzet fiai épp oly szorosan egybefornak a monarchiával, mint minden másik nép. A háború a premisszákat, amelyek alapján

² [] Az eredetiből sajtóhiba folytán kimaradt szavak. A belügyminiszteri körrendelet fogalmazványát l. kötetünkben 20/A sz. a.

³ A házfelosztató ülés felfüggesztését kiváltó ellenzéki csetepaté a miniszterelnök megdobálásával.

¹ A közlemény címe és lelőhelye: *A háború és a nemzetiségek*. Gróf Tisza István levele. — Világ 1914. nov. 9; 282. sz. 6. l.

gróf Tisza István kezdeményezte román kiegyezési politikáját, teljesen igazolta. A magyar miniszterelnök a legújabb tapasztalt szép tényekből férfias elhatározással levonja a megfelelő következtetéseket. A koncesszió, amelyet gróf Tisza Mejanu metropolitához intézett levelében jelez, nagy lépéseket jelent a magyarországi nemzetiségek jogainak kiépítésében. A lap emlékeztet Vajda román képviselő beszédére a román tárgyalásokról szóló nagy parlamenti vita folyamán. E beszédben Vajda kifejtette, hogy a Magyarországon élő népeknek, a magyaroknak és szlávoknak egyaránt igyekezniük kell érdekeiket a német birodaloméval összekapcsolni, mert mindnyájunkat ugyanazon veszély fenyegeti: a pánrussizmus. Ez az eszme, úgymond a lap, a monarchia és a német birodalom eme szövetsége a nehéz küzdelemben, amelyet Ausztria-Magyarország népei vállalva harcolnak az orosz veszély ellen, a vitéz katonák közösen ontott vére által a legnyomatékosabb megerősítését nyerte. Az érzelmeknek és érdekeknek ez az azonossága, mely a román népet is belefoglalja, csendül ki a magyar miniszterelnök és a román metropolita levélváltásából is. A román képviselő szavai prófétai szavak voltak, a monarchiának Oroszország ellen viselt háborújában erőteljesen életrekeltek és belső igazságuk mindenkor érvényesülni fog.

A *Reichspost* írja: Gróf Tisza István levelének közzététele az abban tartalmazott ígérek teljesítésére nézve magában foglalja az erős magyar kormány egész tekintélyének zálogát. Ez a levélváltás örömet okozhat mindazoknak, akik a monarchia nagyságára és az igazságosságra törekcsenek. Újra megnyilvánul, hogy miként kelti életre ez a háború a monarchia legjobb életerőit és miként helyezi be ismét népeink jelenébe.

3

1914 nov. 10

Jászi Oszkár vezércikke: „Magyarország demokratizálása felé”¹

A magyar progresszív tábor úgy megérezte, hogy a mai világkatasztrófa közepette szünetelni kell a belső reformtörekvések, az új intézmények előkészítése és az új eszmék érlelése munkájának. Mert a progresszió elsősorban kritikát jelent, márpedig az élethalálharc óráiban nem szabad a bíráló szellemével lazítani vagy megosztani az érzelmeket. Ezért hallgatott el a magyar progresszív publicisztika nem egy munkása, sőt olykor nagy önmegtartóztatással tűrte, hogy kevésbé lojális ellenfelek ezt a hallgatást kihasználva eszméit és törekvéseit torz vagy gyűlölködő megvilágításba helyezték.

Ámde a társadalom élniakarása minden korlátnál erősebb, s íme maga a háború, minden kultúra momentán negációja, gondoskodott róla, hogy a túlizgatott vagy az elkábult lelkek figyelmét újra belső fejlődésünk problémáira irányítsa s Magyarország nagy jövő feladatait különös élességgel világítsa meg. A lobogó világkonfliktus tüzeiben maga a miniszterelnök úr állította be a nemzetiségi kérdést az érdeklődés homlokterébe, midőn több kormányintézkedésben, de különösen a Mejanu érsekhez intézett levelében egy egészen új belpolitikai programnak körvonalait rakta le. S minthogy mindenki érezte, hogy ezek a tények többet jelentenek diplomáciai sakkhúzásoknál avagy udvariassági aktusoknál, hogy e kezdeményezésekben a jövő magyar politikának új kurzusát jelenti be a jelenlegi kormányzati rendszer főképviseelője: csak természetes, hogy azok minden oldalon nagy felindulást, örvendező vagy kínos izgatottságot keltettek. Az egyik tábor a nemzetiségi kérdés megoldását, a másik a „föderalizációt” látta a miniszterelnök reformterveiben, s ki-ki a saját látószögéből dicsőítette vagy ócsárolta azokat, de nem volt nézeteltérés arra nézve, hogy *az ország igenis, a szorosán vett belpolitikai téren is választút elé jutott.*

¹ Megjelent: Világ 1914. nov. 10; 283. sz. 1–2. l.